

Často kladené dotazy týkající se waldorfské pedagogiky

Obsah:

- **V čem se waldorfské školy liší od jiných škol?**
- **Co je to epochové vyučování?**
- **Jaké děti jsou přijímány na waldorfskou školu?**
- **Proč nepoužívají žáci ve waldorfských školách učebnice?**
- **Co je to kreslení forem?**
- **Kdo byl Rudolf Steiner a co má společného s waldorfskou pedagogikou?**
- **Jsou žáci na waldorfské škole vyučování ideologicky?**
- **Proč se ve waldorfské škole neznámkuje?**
- **Jaká je spolupráce rodičů s waldorfskou školou?**
- **Co je to eurytmie?**

- ***V čem se waldorfské školy liší od jiných škol?***

Waldorfská pedagogika chápe člověka holisticky a snaží se působit na všechny složky jeho osobnosti. Ve výuce tedy není vyzdvížena pouze rozumová-poznávací aktivita, ale stejný důraz je kladen též na umělecké, volní a sociální prožívání probírané látky. Hudební výchova je stejně důležitá jako český jazyk a ve většině předmětů se prolínají všechny zmíněné prvky. To pomáhá žákům uchopovat učivo jako celek, ne pouze konkrétní témata vytržená z kontextu.

Výuka probíhá v tzv. „epochách“ (viz. dále), od první třídy jsou vyučovány dva cizí jazyky, nejsou používány učebnice.

- ***Co je to epochové vyučování?***

Epochové vyučování bývá zpravidla dvou až čtyřtýdenní blok, ve kterém se žáci intenzivně zabývají jedním předmětem (český jazyk, matematika, kreslení forem v nižších ročnících, vlastivěda, přírodověda, zeměpis, přírodopis, chemie, fyzika), a to v rámci ranní výuky (100-120 minut). Díky této intenzitě se mohou mnohem hlouběji ponořit do probíraného tématu a jeho atmosféry. Tato dvouhodina je dále rozdělena na rytmickou, vyučovací a vyprávěcí část, kde jsou skrze různorodé aktivity oslovovány vůle, cit a rozum. Základní dovednosti jako čtení, psaní a počítání si žáci upevňují průběžně celý rok a k tomuto účelu slouží i cvičební hodiny.

Po epochovém vyučování následují odborné hodiny, kdy jsou vyučovány cizí jazyky, hudba, tělesná výchova, řemeslné činnosti a jiné.

- ***Jaké děti jsou přijímány na waldorfskou školu?***

Waldorfské školy jsou otevřeny všem dětem nezávisle na jejich víře, barvě pleti, pohlaví a sociálním statutu, která splňují obvyklá kritéria zralosti a schopnosti pro školní docházku. Waldorfské školy jsou určeny stejnému spektru dětí jako jakékoli jiné státní školy. S rodiči je nejprve veden pohovor o specifikách waldorfské pedagogiky, poté se koná přijímací pohovor s dětmi. Přestup na waldorfskou školu je možný i ve vyšších ročnících.

- ***Proč nepoužívají žáci ve waldorfských školách učebnice?***

Dostává-li dítě učebnici, dostává do ruky polotovár, který stačí ohřát, tedy naučit se, a je uvařeno. Tak jako se z nikoho ohříváním polotovarů nestane kuchař, tak ani

čtením učebnic se dítě nenaučí aktivně uchopovat svět kolem sebe. Waldorfská pedagogika od dítěte chce, aby se naučilo nejen ohřívát, ale i samo něco uvařit. Proto děti místo učebnice dostanou na každou epochu prázdný sešit, do kterého pak pod vedením učitele, na základě prožitků z vyučování a ve vyšších ročnících i z odborné literatury vypracovávají svoje vlastní uchopení probírané látky. Učí se tak především metodě, jak se vědomostí dobrat, a zároveň jim v rukách vzniká jejich vlastní učebnice, ke které se mohou později vždy vracet a učit se z ní.

„Dáte-li žákům učebnici, je to jako byste jim dali ohromnou křížovku, která již je vyluštna. Není tam nic na práci, snad kromě toho, že by se jí naučili nazpaměť, což není právě úkol, který by vzbuzoval nadšení nebo tříbil inteligenci.“

• **Co je to kreslení forem?**

Kreslení forem je jedním ze specifických vyučovacích předmětů waldorfské pedagogiky. Jeho základem jsou dynamická lineární cvičení, která zpočátku slouží zejména k nácviku obratnosti dětské ruky, využívané dále při výuce psaní písmen a číslic. Postupně však kreslení forem oblast písma dalece přesahuje. Tím, že se dítě učí vnímat zákonitosti mezi jednotlivými částmi své kresby a zároveň sledovat vztah mezi kreslenou formou a jejím pozadím, vyvíjí se v něm cit pro kompozici. Současně je přirozeně položen základ pro pozdější studium geometrie. Prožívá-li dítě linii jako pohyb, který spočinul v klidu, či jako gesto vyjadřující určitou náladu, dynamické lineární úlohy v něm probouzejí schopnost uměleckého vyjádření. Učitel, který se svou třídou pracuje na harmonizujících formách a cvičeních podněcujících myšlenkovou a volní aktivitu, pomáhá svým svěřencům rozvinout vlastní osobnost. Kreslení forem obohatí téměř každý vyučovací předmět a je především významným pedagogickým prostředkem k rozvoji představivosti a flexibilního myšlení.

(Hans Rudolf Niederhauser)

• **Kdo byl Rudolf Steiner a co má společného s waldorfskou pedagogikou?**

Rudolf Steiner byl rakouský filozof, který v roce 1919 založil první waldorfskou školu ve Stuttgartu. Samotná myšlenka na založení školy vzešla od Emila Molta, sociálně angažovaného podnikatele (majitele firmy Waldorf Astoria), který chtěl zřídit školu pro děti svých zaměstnanců. Obsah a metody waldorfské pedagogiky vycházejí z vědomostí R. Steinera o zákonitostech vývoje dítěte a dospívající mládeže. Kromě pedagogiky našly duchovně vědecké výzkumy R. Steinera uplatnění také v biologicko-dynamickém zemědělství, lékařství, architektuře a umění.

• **Jsou žáci na waldorfské škole vyučováni ideologicky?**

V žádném případě. Ačkoli je waldorfská pedagogika vystavěna na antroposofické antropologii Rudolfa Steinera, tato není předmětem vyučování, pouze možným úhlem pohledu učitele na žáka.

• **Proč se ve waldorfské škole neznámkuje?**

Ve waldorfské škole se v České republice známkuje v osmém a devátém ročníku kvůli přijímacímu řízení na střední školy. Do té doby se známky ať už jako motivačního či porovnávacího prostředku nepoužívá. Namísto toho učitelé zpracovávají v pololetí a na konci školního roku detailní charakteristiku žáka, jeho přístupu k učení, zvládnutí učiva ve slovním hodnocení. To dává mnohem širší prostor k vyjádření se ke konkrétním problémům ve vyučovacím procesu.

V současné době se zdá být velmi obtížné vytvářet spolupracovní atmosféru mezi školou a rodiči. Stále ještě pořád částečně vycházíme z předlistopadové tradice, kdy veškerá aktivita rodičů vůči škole byla vymezena do teritoria domácí přípravy a jakákoli další intence ze strany rodičů vůči škole byla považována za nevhodné vměšování se. Naštěstí se ve vnímání školy jako vzdělávací instituce posunujeme dále a lze pozorovat zvýšený zájem ze strany rodičů o dění ve škole a ochotu ze strany škol s rodiči spolupracovat. Na dalších řádcích se pokusím stručně popsat vztah, který by se dal považovat za téměř ideální, nicméně jako takový fungující již mnoho desítek let. Tento vztah je základem spolupráce mezi rodiči, jejichž děti navštěvují waldorfské školy.

Na úvod si položíme otázku-co činí školu školou? Jaké jsou stavební prvky jejího organismu? Jistě si nedokážeme představit školu bez dětí a kantorů, případně takových osobností jakými je školník nebo vrchní uklízečka-ti všichni zajisté tvoří základ školního prostředí. Je však třeba si uvědomit, že jsou to především rodiče, rozhodující se, kterou školu bude jejich dítě navštěvovat. Mohli bychom říci, že jsou jakýmisi „dodavateli“ stavebního materiálu tomuto organismu. Bez jejich volby, která by měla být založena na vědomém a svobodném rozhodnutí, se zkrátka škola neobejde.

Podívejme se společně na rodiče dětí ve waldorfských školách. Je zcela na místě napsat, že v této škole vytváří její třetí nosný pilíř a bez nich by se zkrátka neobešla. Proč? První waldorfská škola vznikla na popud Rudolfa Steinera v roce 1919 a její realizaci provedl společně s ředitelem tabákové fabriky panem Moltem pro děti dělníků této továrny. Brzy po ní následovaly další iniciativy po celé Evropě, které však měli jinou motivační sílu než byl pan doktor Steiner-tou byli právě rodiče, nadšeni možnostmi, kterou waldorfská pedagogika skýtá. Toto nadšení zřetelně přetrvává dodnes, kdy kromě již škol stávajících existuje velké množství právě těchto rodičovských iniciativ. To platí i pro Českou republiku, kde to byli nejen učitelé a zastánci waldorfské pedagogiky, ale především rodiče, kteří dali po roce 1989 popud ke vzniku tohoto druhu škol. Stále dál vznikají nové a nové iniciativy ve městech, které tu „svoji“ waldorfskou školu ještě nemají. Bez práce těchto rodičů by hrstka nadšených učitelů jen těžko bojovala o prostor a možnost vzniku nových škol. Vezmu-li například školu v Hluboké u Českých Budějovic, trvalo několik let než se otevřely dveře první třídy. Mezitím zde vznikly z potřeby waldorfské pedagogiky třídy v mateřské škole pracující na jejích principech a z osobních setkání s lidmi z občanského sdružení, které vše zaštiťovalo, vím, jaké neskutečné množství energie vložili do tohoto projektu. Je zde tedy skutečně oprávnění hovořit o rodičích jako o jednom z pilířů školy.

Rodič se pro učitele (a naopak) stává ve waldorfské škole partnerem při výchově dítěte. Pro učitele je důležité znát život dítěte nejenom ze školního prostředí a naopak rodiči poskytuje zpětnou vazbu v popisu chování jeho potomka ve škole. Pro poznání psychologického pozadí dítěte snad neexistuje lepších metod. Mnohdy z hovorů, které jsou s rodiči uskutečňovány velmi často, vyplyne aspekt, který může učiteli pomoci při jeho práci s dítětem ve třídě. Učitel a rodič hledají vhodnou cestu a způsob výchovy. Podaří-li se navázat skutečně kvalitní vztah, má učitel pro rodiče velkou váhu svým poradním hlasem v tom co je vhodné a co spíše dítě zatěžuje. Je možná nepředstavitelná určitá intimita, která takto vzniká, neboť v ideálním případě učitel jednou za čas navštěvuje též domácnost jednotlivých rodin-ne jako nějaký voyeur, ale spíše jako pozorovatel pozadí výchovy dítěte. Tato spolupráce má mimo jiné značnou výhodu i v působení prevence sociálně-patologických jevů, protože učitel skutečně své děti zná, stejně jako jejich projevy, a ze změn v chování může vyčíst a nahlédnout obtíže, které provázejí děti v jejich životě. Při tomto druhu vztahu vzniká též onen kýžený rovnostranný trojúhelník dítě-rodič-učitel, který je nezbytným předpokladem pro kvalitní komunikaci mezi všemi jeho vrcholy v rámci vzdělávání i ve výchově.

Rodiče bývají samozřejmě seznámeni s principy waldorfské pedagogiky již před tím, než se rozhodnou pro tuto školu, nicméně s příchodem do první třídy musí vynaložit značnou míru aktivity pro pochopení principů výuky a jejích metodicko-didaktických prvků, stejně jako pro pochopení pohledu této pedagogiky na dítě. Děje se tak poměrně častým setkáváním na třídních schůzkách (1x za měsíc), kde je její velká část věnována praktickým ukázkám z hodin a kde se rodiče seznamují s průběhem vyučování a s postřehy učitele týkajícími se jejich dítěte i celého třídního kolektivu. Kromě toho mají rodiče (a samozřejmě i kdokoli jiný) přístup do vyučování a možnost nahlédnout pod pokličku výuky.

Na každé WŠ pracuje Spolek rodičů (v našem případě Společnost Waldorfské školy Příbram), do kterého jsou voleni dva zástupci z každé třídy, a který se schází jedenkrát měsíčně a pomáhá učitelům s organizací seminářů, přednášek, sportovních aktivit, velikonočního a vánočního jarmarku, se školní akademií a dalšími aktivitami. Tyto Spolky rodičů na jednotlivých WŠ spolupracují i mezi sebou.

Waldorfské školy se snaží být celistvým organismem, do něhož jsou zapojeni žáci, učitelé i rodiče. Spolupráce školy a rodičů bývá proto mnohem intenzivnější a pro rodiče náročnější než v jiných školách, vytváří se ovšem silné pouto rodičů ke školnímu prostředí a zájem o dění ve škole a o její budoucnost. V rámci tématu vztahu školy a rodiny považují tento vztah za nejlepší možný a přál bych každé škole, aby se jí takovouto či podobnou spoluprací s rodiči podařilo v nejbližší budoucnosti vytvořit.

• *Co je to eurytmie?*

Eurytmie je cvičení, které harmonickým způsobem zapojuje tělesnou, duševní i duchovní složku lidské bytosti. Žádná kvalita není opomenuta. Tento přímý zážitek vnitřní harmonie lidské bytosti vede k celistvému rozvoji člověka bez ohledu na věk.

Původně eurytmie vznikla jako umělecká forma v rámci antroposofického hnutí. Byla charakterizována jako „viditelná řeč“ a „viditelný zpěv“. Tím je naznačeno, čím se liší

od tance. Nemá za úkol předvádět umělcovy emoce v pohybu. Má za úkol předvést viditelně v pohybu těla to, co se v prostoru odehrává ve chvíli, kdy zní hudba nebo mluvený (umělecky ztvárněný) text. Kvalita jednotlivých hlásek v řeči a jednotlivých tónů v hudbě je objektivní skutečností, stejně jako výška či hloubka, interval mezi tóny, apod.

Lidská řeč je nejen prostředkem k dorozumívání, ale také základním tvořivým projevem našeho Já. To, co se odehrává v hrtanu, v jeho okolních orgánech a ve vzduchu, když mluvíme, to se v eurytmii přenáší na celého člověka. Tvary, které vznikají z pohybu při vyslovování jednotlivých hlásek, které slyšíme, se tedy zviditelňují. Aby každá jednotlivá hláska správně zněla, je k tomu třeba zcela specifických pohybů našich mluvidel. Budeme-li zkoušet jednotlivé hlásky vyslovovat a zaposloucháme-li se do nich, zjistíme, že každá z nich má i svou vnitřní náladu. Samohlásky jsou blíže našemu duševnímu prožívání (u hlásky A slyšíme určitou otevřenost, údiv, u hlásky E naopak určité oddělení, hrazení se, atd.) Souhlásky tvoříme pomocí jazyka, zubů, rtů a patra a jsou určitým zrcadlením pohybů, se kterými se setkáváme také v přírodě (v hlásce B najdeme gesto ochraňující, obalující, hláska R uvádí do pohybu – „roztáčí rychle a rázně“ a podobně).

Také tónová eurytmie zviditelňuje v gestech to, co slyšíme jako melodii, rytmus, takt, harmonii a především intervaly. To, co žije jako skrytý obsah melodie mezi jednotlivými tóny, se stává názorným zážitkem.

Umělecká eurytmie je nové pohybové umění, jež se začalo rozvíjet na počátku minulého století z impulsů a podnětů Rudolfa Steinera a jeho ženy Marie Steinerové. Dnes je na světě několik desítek eurytmických škol a také mnoho souborů, které v sólových a skupinových vystoupeních zprostředkovávají, skrze toto pohybové umění, umělecký zážitek. Eurytmii může dělat každý člověk bez ohledu na věk, či pohybové nadání. Setkáme se s ní nejen na seminářích waldorfské pedagogiky, ale i na různých pracovištích, neboť nabízí aktivní odpočinek od jednostranné práce a duševní i tělesné osvěžení.

Pedagogická eurytmie je jako umělecká pohybová výchova vyučovaným předmětem na waldorfských školách. Skrze aktivní zážitek probouzí v dětech hlubší vztah k hudbě a řeči, podporuje schopnost vyjadřování a naslouchání, cvičí šikovnost, obratnost, soustředění i uměřenost a schopnost orientace v prostoru. Posiluje vůli a velmi významně přispívá k rozvoji zdravých sociálních vztahů. Je protiváhou jednostranné intelektualizace i narůstajícím pocitům duševního chladu a vnitřní prázdnoty. Přináší impulsy pro zdravý růst a harmonický tělesný a duševní vývoj.

Léčebná eurytmie

V lidském organismu působí oživující, tvořivé, vyrovnávající a rytmizující síly, které jsou v eurytmických formách vědomě vyvolávány do vědomí člověka, a mají pak harmonizující a ozdravující účinek. To, co v uměleckém vystoupení působí navenek, působí v léčebné eurytmii při intenzivním cvičení dovnitř a uzdravuje vnitřní orgány a uvádí do rovnováhy narušené vnitřní procesy.

(Čerpáno z časopisu Věneček a Člověk a výchova)

Prevzaté z <http://waldorf.pb.cz/>